

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ДНІ НАУКИ

ФІЛОСОФСЬКОГО ФАКУЛЬТЕТУ – 2016

МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ
(20-21 квітня 2016 року)

МАТЕРІАЛИ ДОПОВІДЕЙ ТА ВИСТУПІВ

ЧАСТИНА 3

Редакційна колегія: **А. Є. Конверський**, д-р філос. наук, проф., акад. НАН України (голова); **С. В. Руденко**, д-р філос. наук, доц. (заст. голови); **В. А. Бугров**, канд. філос. наук, проф.; **Т. П. Кононеко**, д-р філос. наук, проф.; **І. С. Добронравова**, д-р філос. наук, проф.; **Д. В. Неліпа**, д-р політ. наук, доц.; **М. І. Обушний**, д-р політ. наук, проф.; **В. І. Панченко**, д-р філос. наук, проф.; **А. О. Приятельчук**, канд. філос. наук, проф.; **М. Ю. Русин**, канд. філос. наук, проф.; **Є. А. Харьковченко**, д-р філос. наук, проф.; **І. В. Хоменко**, д-р філос. наук, проф.; **В. Ф. Цвих**, д-р політ. наук, проф.; **Л. О. Шашкова**, д-р філос. наук, проф.; **П. П. Шляхтун**, д-р філос. наук, проф.; **Я. А. Соболєвський**, канд. філос. наук (відп. секр.); **В. Е. Туренко**, канд. філос. наук.

*Рекомендовано до друку
вченою радою філософського факультету
(протокол № 9 від 28 березня 2016 року)*

"Дні науки філософського факультету – 2016", Міжн. наук. конф. (2016 ; Київ). Міжнародна наукова конференція "Дні науки філософського факультету – 2016", 20-21 квіт. 2016 р. : [матеріали доповідей та виступів] / редкол.: А. Є. Конверський [та ін.]. – К. : Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2016. – Ч. 3. – 183 с.

Адреса редакційної колегії: 01601, Київ, вул. Володимирська, 60, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, філософський факультет; (38044) 239 31 94

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, власних імен та інших відомостей. Редколегія залишає за собою право скорочувати та редагувати подані матеріали. Рукописи та дискети не повертаються.

© Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
ВПЦ "Київський університет", 2016

ставляють собою ніякої культурної цінності, і що це теж побічний ефект тієї свободи, що дана сьогодні кожному від народження. Так, ніби народитись homo sapiens – це вже заслуга. Вибачте, але де ж тоді мораль і улюблена багатьма міфічна "справедливість"? Будь-яку нагороду потрібно заслужити, інакше це вже не нагорода, а подарунок від сектантського угруповання "всім і кожному".

Природа могла дати нам жорстоку реальність, вона а рїогї зробила нас нерівними і найкраще, що ми можемо зробити, це боротись проти тих природних гострих кутів, що навмисне створені, аби людство саме себе зруйнувало. Партнерських стосунків і комунікативної дії не вийде. В іншому випадку доведеться споглядати ситуацію, відому нам з поетичного твору В. Висоцького – "Мне вчера дали свободу. / Что я с ней делать буду?".

І. В. Толстов, канд. філос. наук, УкрДУЗТ, Харків
tollivan12@gmail.com

СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКІ ІДЕЇ ТВОРУ ДЖ. САНТАЯНИ "ПАНУВАННЯ І ВЛАДА"

"Панування і влада. Роздуми про свободу, суспільство та уряд" – останній масштабний твір класика американської філософії ХХ століття Джорджа Сантаяни. Ця праця є завершальною ланкою в його філософській системі. У ній філософ простежує шляхи і можливості самореалізації людини, здійснення її волі в трьох різних вимірах буття: природному, громадському та політичному.

Історичний розвиток людства Сантаяна розглядає як зміну трьох "порядків": "породжуючого" (generative), "войовничого" (militant) та "раціонального" (rational). Породжуючий порядок призвів до появи сім'ї та перших примітивних спільнот. Після чого почали формуватися звичаї, традиції, види діяльності, суспільно-економічні уклади та феномени духовної культури – мистецтво і релігія. З формуванням перших держав людство освоює новий вид діяльності – політику і стикається з новим войовничим (militant) порядком, тобто з систематичним застосуванням насильства (з боку держави) для підтримки миру, спокою та економічного процвітання. Для того, щоб людина була щасливою необхідне здійснення раціонального (rational) порядку, але для цього потрібно виконати декілька умов.

Перша умова – утвердження державної власності на засоби виробництва, яка дозволить покласти край хибній практиці присвоєння власниками підприємств додаткової вартості або, як її називає Сантаяна, "незаконного податку", яким обкладають найманих працівників. Тоді у працівників з'явиться можливість для самореалізації; на зміну "тиранії підневільної праці" прийде вільна праця, за допомогою якої людина зможе здійснити свою справжню, життєву свободу (vital liberty). Держава повинна забезпечити людям почуття соціальної, економічної та фізичної захищеності, тому що " ... без почуття безпеки та відчуття життєвої свободи, яке

приходить з цим почуттям, життя не коштувало б того, щоб його прожити" [Santayana G. *Dominations and Powers: Reflections on Liberty, Society and Government*. New Brunswick, New Jersey .: Scribner's, 1995 – P. 91].

Другою умовою є відмова від виборного уряду. Керувати повинні державні службовці, яких обирають на основі виявлених ними особистих якостей та достоїнств. Цей процес обрання подібний до того, як просуваються службовими сходами військовослужбовці, церковнослужителі та менеджери великих компаній та банків. "Раціональне управління – це мистецтво, яке потребує найширших знань і цілковитої неупередженості, – вважає Сантаяна – воно повинно бути постійним та традиційним, при цьому відкритим до безперервного пристосування до природних змін в звичаях, пристрастях та прагненнях людей" [Santayana G. *Dominations and Powers: Reflections on Liberty, Society and Government*. New Brunswick, New Jersey .: Scribner's, 1995 – P. 382] Таким чином, буде відтворена патерналістська модель управління суспільством, коли мудрий правитель управляє своїми підданими подібно до того, як суворий, але люблячий батько керує своєю великою родиною.

Для того, щоб уникнути автократії в умовах недемократичного правління, на думку Сантаяни, необхідно позбавитися державної ідеології. Питання моралі, релігії та мистецтва повинні залишатися поза національною юрисдикцією. Це третя умова раціонального порядку в суспільстві, який він намагається обґрунтувати шляхом його виведення зі свого натуралістичного світогляду, головним принципом якого є "життя згідно з природою". Для цієї мети мислитель використовує інший важливий постулат своєї філософії про відносність добра та зла.

Завдання правителів полягає не в тому, щоб давати моральні оцінки, утверджувати верховенство одних класів та інтересів над іншими, а в тому, щоб створювати умови, які сприяють досягненню справжнього блага для всіх членів суспільства. Для здійснення таких умов правителям та всім іншим людям потрібно зрозуміти свої справжні потреби і, відповідно до них, організувати своє приватне та суспільне життя. Тут Сантаяна звертається до четвертого умові – до своєї етичної максими, запозиченої у Сократа, "пізнай самого себе" та визнає її принципову нездійсненність.

Пізнання відкриває людині банальну істину про свободу, як про пізнану необхідність, про стабільність та сталість, як умови здійснення життєвої свободи. На думку Сантаяни, при досягненні такого розуміння людина перестає сприймати примус природних та соціальних сил як зло, а приймає їх як природне, справжнє благо. Тоді ці сили допомагають задовольнити людині справжні, а не уявні потреби. "Знаходження в гармонії з необхідністю дає нам відчуття свободи, яка є єдиною свободою, яку ми маємо" [Santayana G. *Dominations and Powers: Reflections on Liberty, Society and Government*. New Brunswick, New Jersey .: Scribner's, 1995 – P. 67].

З огляду на спільність основних, базових потреб усіх людей і загальні завдання, які повинні вирішувати всі раціонально влаштовані уряди

країн світу, Сантаяна робить висновок про доцільність установи всесвітнього уряду. При цьому він відразу застерігає, що його ідеал не Ліга Націй і не Організація Об'єднаних Націй, де право накладати вето на рішення Ради безпеки перетворює ці організації в безсилу структуру. Всесвітній уряд має з'явитися на ґрунті одного з раціонально організованих національних урядів. Це п'ята умова формування раціонального світопорядку. Кандидатами на роль майбутнього гегемона людства Сантаяна розглядає дві країни: Радянський Союз та Сполучені Штати.

"Панування і владу" неможливо розглядати в якості суворої соціально-політичної теорії або практичного керівництва для проведення реформ в управлінні та владі. Однак несправедливо вимагати від мудреця наукових істин. Думки, висловлені Сантаяною в "Панування і влади", цінні саме як "роздуми", і саме такий підзаголовок цього твору. Сантаяна обґрунтовано стверджує, що діючі сили природи і суспільства – матеріальні. В основі будь-яких ідей, які приводять до руху суспільство та державу, стоять фундаментальні потреби людей в їжі та безпеці. Тому всі свої дії людина і держава повинні направляти на досягнення своїх справжніх, а не уявних потреб, враховуючи при цьому свої можливості та обставини життя. Спроба йти проти "природи речей" неминуче призводить до провалу змін або спотворення результату. Шлях до успішної дії лежить через самопізнання в сократівському сенсі слова та науковому пізнанні навколишнього світу. Мета пізнання не в тому, щоб розум керував життям, а в тому, щоб він допоміг досягти шляхом компромісу певної гармонії між суперечливими бажаннями, пристрастями та амбіціями людини і життєвими "імпульсами" різних людей або держав.

*О. В. Урбан, асп., ЛНУ ім. І. Франка, Львів
lesyk.urban@gmail.com*

СПЕЦИФІКА САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ ЛЮДИНИ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО МІСТА

Процеси індивідуалізації міста та людини у ньому відбуваються у зв'язку із глобалізацією, розвитком відповідних глобальних зв'язків та боротьбою за грошові та інформаційні потоки, адже інформація та "світ як глобальне село" Маклюєна набувають у сучасному світі все більше значення та влади. Відповідно, місту в такій ситуації, відтепер необхідно приваблювати не просто вигідними конкурентними умовами, але, передусім, неповторним символічним капіталом, своїм власним автентичним "Я" [Мак-Люэн, М. Галактика Гутенберга. Сотворение человека печатной культуры. – К.: Ніка-Центр, 2014, 432 с.].

Російський соціолог Олександр Соґомонов говорить про історичну обумовлений пошук своєї ідентичності та актуалізації змін у міському просторі саме зараз. Він наводить приклад міст Росії, але спільне радянське минуле, однозначно, дає всі підстави екстраполювати деякі твердження науковця і на український соціокультурний простір міста.

Наукове видання

ДНІ НАУКИ
ФІЛОСОФСЬКОГО ФАКУЛЬТЕТУ – 2016

МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ

(20-21 квітня 2016 року)

МАТЕРІАЛИ ДОПОВІДЕЙ ТА ВИСТУПІВ

ЧАСТИНА 3

Друкується за авторською редакцією

Оригінал-макет виготовлено Видавничо-поліграфічним центром "Київський університет"
Виконавець Д. Ананьївський

Формат 60x84^{1/16}. Ум. друк. арк. 10,7. Наклад 105. Зам. № 216-7713.
Гарнітура Times New Roman. Папір офсетний. Друк офсетний. Вид. № Фл16.
Підписано до друку 30.03.16

Видавець і виготовлювач
ВПЦ "Київський університет"
б-р Т. Шевченка, 14, 01601, м. Київ
☎ (044) 239 32 22; (044) 239 31 72; тел./факс (044) 239 31 28
e-mail: vpc_div.chief@univ.kiev.ua
[http: vpc.univ.kiev.ua](http://vpc.univ.kiev.ua)
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1103 від 31.10.02